

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА
СКІФО-САРМАТСЬКИХ ПЛЕМЕН

Василь КУЛЬЧИЦЬКИЙ

*Бродівський педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича,
м. Броди, Україна, e-mail: vasmux@gmail.com*

Вступ. Вивчення та всебічний аналіз культурної спадщини українців після здобуття Україною незалежності набуло вагомого значення. Серед багатьох складових вітчизняної культури – театр, музика, література, сфера фізичної культури залишається найменш дослідженою.

На сьогодні окремими дослідженнями в рамках історії фізичної культури України охоплено низку історичних періодів: козацька доба, Київська Русь, новий час, сучасність тощо. Однак фізичне виховання в період скіфо-сарматської доби залишилося поза увагою дослідників.

Мета – дослідити особливості фізичної культури кіммерійських, скіфських, сарматських племен у період з IX ст. до н. е. по IV ст. н. е.

Методи дослідження. У роботі використано загальнотеоретичні та історичні методи дослідження: аналіз і синтез, індукція і дедукція, елементи системно-структурного аналізу, вивчення й узагальнення літературних джерел, історичний метод, порівняльно-історичний метод, метод екстраполяції, метод комплексного дослідження історичних джерел.

Результати й обговорення. У зв'язку із тогочасним військово-політичним становищем у кіммерійців, скіфів і сарматів був неминучий розвиток бойової справи.

Представники цих племен відомі, передусім, як відважні воїни, що мали досконалі та фахово виконані захисні обладунки, зброю: мечі, кинджали, списи, луки тощо [1; с. 77].

Якщо прослідкувати будову і вагу скіфського та сарматського озброєнь згідно з археологічними джерелами, то можна дійти висновку, що вага обладунку воїна була значною. Звідси можна зробити припущення, що для вільного поведіння в бою в повних обладунках скіфи та сармати з дитинства повинні були піддаватися систематичній спеціальній фізичній підготовці, яка передбачала удосконалення їх рухових навичок і умінь, а також розвиток фізичних якостей.

Зі скіфами тісно були пов'язані сармати. Їх змальовують як сильних, жорстоких і неблаганних ворогів. Сарматські воїни були прекрасними вершниками і добре володіли зброєю. Навіть жінки брали участь у битвах і нічим не поступалися воїнам-чоловікам у стійкості і мужності. Якщо дівчина не вбила ні одного ворожого воїна, то вона не могла виходити заміж [2; с. 356]. Завойовницький характер скіфських племен зумовив провідне місце військово-фізичної підготовки в їхньому вихованні. Геродот зображає скіфів народом хоробрим і войовничим, у якого особливо цінувалися мужність на війні, ненависть до ворогів (Herodot. IV) [2; с. 341]. Вони прекрасно володіли різними видами наступальної та захисної зброї. Очевидно, що ці якості здобували в процесі довготривалих тренувань, добре організованого фізичного виховання.

У кіммерійців, скіфів і сарматів найпопулярнішими були верхова їзда та стрільба із лука. У скіфів як чоловіки, так і жінки однаково майстерно володіли конем і луком.

І у скіфів, і в сарматів більше ніж 20% жіночих поховань містять озброєння (Е. П. Бунятян, 1981). Це свідчить, що в цих племенах військово-фізичній підготовці отримувало й жіноче населення [4; с. 152].

Виховання дітей скіфо-сарматської доби поділялося на вікові періоди і містило навчання володіння зброєю та розвиток необхідних фізичних якостей. Перехід у дорослий стан для юнака супроводжувався обрядом ініціації, який містив фізичні випробування.

Висновки. Фізична культура в скіфо-сарматських племен мала переважно військово-прикладний характер. Причому військово-фізичну підготовку, згідно з Геродотом та даними археологічних розкопок, проходили не лише чоловіки, а й жінки. Ця система базувалася на навчанні навичок володіння різноманітною зброєю, їзди верхи та розвитку фізичних якостей необхідних для успішного ведення бойових дій.

Військово-фізичне виховання відігравало важливу роль у житті племен скіфо-сарматської доби на всіх етапах розвитку, про що свідчать дослідження курганних захоронень, які містять значну кількість озброєння (луки зі стрілами, мечі, наконечники списів). Одним із основних видів діяльності кіммерійців, скіфів, сарматів були загарбницькі війни, що засвідчує значна кількість літературних джерел [3; с. 24].

Отже, наприкінці I тис. до н. е. – IV ст. н. е. у межах розвитку культури кіммерійських, скіфських і сарматських племен відбувається подальше збагачення, удосконалення та поява нових елементів фізичної культури на праукраїнських землях.

Ключові слова: скіфо-сарматські племена, фізична культура.

Список літератури

1. Артамонов М. И. Киммерийцы и скифы (от появления на исторической арене до конца IV в. до н. е.). – Ленинград, 1974. – 77 с.
2. Геродот. Історії в 9-ти книгах/пер. А. О. Білецького – Київ : Наукова думка, 1993. – 571 с.
3. Шрамко Б. А. Из истории скифского вооружения / Б. А. Шрамко // Вооружение скифов и сарматов. – Київ, 1984. – С. 22–39.
4. Симоненко О. В. Сармати / Симоненко О. В. // Древня історія України. – Київ, 1994. – С. 137–156.